

Skulina, Josef

Na okraj jihoslovanské dialektologie

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. A, Řada jazykovědná.
1963, vol. 12, iss. A11, pp. [175]-179

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/100107>

Access Date: 27. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

RECENZE

Na okraj jihoslovanské dialektologie

Jihoslovanská dialektologie zásluhou bulharských jazykovědců L. Miletiče, B. Coneva, A. T. Balana, St. Mladenova a jugoslávských lingvistů V. Karadžiče, F. Ramovše, M. Rešetara, A. Beliče aj. zaujímá v slovanské dialektologii velmi čestné místo.¹ Nejvýznačnější z těchto badatelů se stali zakladateli jazykovědných škol, které s úspěchem přistupují k novému systematickému výzkumu slovanských nářečí na Balkáně. V Bulharsku to platí o St. Stojkovovi, jenž stojí v čele dialektologického oddělení Bulharské akademie věd a s pracovním kolektivem připravuje národní jazykový atlas bulharský, a v Jugoslávii pak o P. Ivićovi, který razí v srbocharvatské dialektologii nové metodologické směry na základě syntetického pohledu na vnitřně dialekticky rozrůzněné jazykové území srbochorvatské. K badatelskému úsilí bulharské a srbocharvatské dialektologie se druzí v poslední době také mladá dialektologie makedonská v čele s B. Vidoeskim, která též metodologicky jak z dialektologie bulharské, tak i srbocharvatské, a má za sebou už první pěkné výsledky.

Chceme si všimnout zde některých prací bulharské, srbochorvatské a makedonské dialektologie, pokud nám jsou přístupné, a sledovat především její pracovní postupy, které se s naší dialektologií shodují nebo se zase od ní liší.²

V současné bulharské dialektologii se nám jeví jako programová práce Stojkovova knížka *Balgarska dialektologija*, která vyšla v Sofii 1956 ve Státním nakladatelství „Nauka i izkustvo“ a je určena jako příručka vysokoškolské mládeži. Jak už tomu bývá u většiny vysokoškolských kompendií, je i Stojkovova knížka poznamenána přednostmi i nedostatky této naučné literatury. Její přednosti spočívají v přehledném uspořádání učebné látky, takže čtenář získává o bulharských nářečích plastický obraz, její nedostatky pak tkví v tom, že autor ne vždy ústrojně spojuje marxistické poučky s konkrétním bulharským jazykovým materiálem. Jeví se to i v obsáhlém úvodu, v němž S. vymezuje mimo jiné předmět a úkoly bulharské dialektologie, stanoví rozdíly mezi pojmy dialekt, podřečí (govor), nářečí,³ hodnotí metodologický přínos lingvistické geografie, osvětluje vznik a vývoj nářečí apod. V úvodu nalézáme velmi bystré a podnětné postřehy, týkající se např. otázky přechodných nářečí, která zaujímá dodnes stěžejní místo v bulharské dialektologii. Studium přechodných nářečí na pomezí bulharsko-srbském má své hluboké opodstatnění a S. právem připomíná, že bude zde třeba korigovat nesprávné pojetí lingvistiky srbské

¹ Vyčerpávající přehled jihoslovanské dialektologie přináší *Beogradski međunarodni slavistički sastanak* (15.—21. IX. 1955), Beograd 1957, z něhož upozorňujeme aspoň na čl. L. Andrejičina a Iv. Lekova, *Balgarskoto i slavjanskoto ezikoznanie v Balgaria prez poslednite deset godini*, s. 131—139; M. Hrasta, *Rad na lingvistički i filologiji u Narodnoj Republici Hrvatskoj zadnjih deset godina*, s. 41—46; B. Koneskeho, *Razvitak makedonske lingvistike posle Oslobođenja*, s. 59—61.

² Jde o tyto práce (1) z dialektologie bulharské: St. Stojkov, *Balgarska dialektologija*, Sofija 1956, 1962; též, *Programa za sabirane na materiala za balgarski dialekten atlas*, Sofija 1959; též, *Instrukcija kam „Programa za sabirane na materiala za balgarski dialekten atlas“*, Sofija 1959; *Atlas bolgarskich govorov v SSSR*, pod redakcijej S. B. Bernštejna, Moskva 1958; (2) z dialektologie srbocharvatské: P. Ivić, *Dialektologija srpskohrvatskog jezika*, Novi Sad 1956; (3) z dialektologie makedonské: B. Vidoeski, *Porečkiot govor*, Skopje 1950; R. Ugrinova, *Govorite vo skopsko*, Skopje 1951; M. Koneska, *Mariovskiot govor*, Skopje 1951; I. Filiposki, *Negotinskiot govor*, Skopje 1952; P. Michajlov, *Gradskiot debarski govor*, Skopje 1954.

³ V bulharské dialektologii se však těchto názvů neuzívá v plné míře, protože se v ní cítí ve skutečnosti synonymně. — Stanovení těchto rozdílů se ukazuje naopak v české dialektologii jako velmi plodné a toto rozlišení uvedené v život už Fr. Bartošem právem podtrhuje akad. Boh. Havránek v čl. *K funkčnímu rozvrstvení spisovného jazyka*, *Časopis pro mod. filologii* (1942), s. 409 až 416.

a bulharské. Srbská lingvistika (A. Belić) viděla totiž v přechodném pásu srbsko-bulharských nářečí základ srbský, kdežto lingvistika bulharská (B. Conev, St. Mladenov) vykládala zase, že se v tomto pásu vyskytá od původu nářeční základ bulharský. Přitom z hlediska politických cílů snažila se srbská jazykoveda posunout hranice co nejdál na východ, naproti tomu jazykoveda bulharská na západ. S. tu podotýká, že při řešení těchto složitých jazykových otázek lze dosíci plného úspěchu jediné na základě vyčerpávajícího materiálu s přihlédnutím k činitelům historickým, společenským, kulturním, politickým apod.⁴ Přitom tu není možné pouštět ze zřetele, že se hranice národního povědomí nekryjí s hranicemi jazykovými ani politickými. S. osvětluje dále, že přechodný charakter severozápadního pásu belogradsko-trnského na pomezí bulharštiny a srbštiny vznikl vlivem styku obyvatelstva národnosti bulharské a srbské do 15. stol. a že se teprve přibližně kolem r. 1878 formovala na tomto území samostatná politická, administrativní a hospodářská jednotka. Tak si lze vysvětlit, že se v tomto přechodném pásu vyskytují jednak rysy bulharské, jednak rysy srbské, které sblíží tento pás z jedné strany s jazykovým územím bulharským, z druhé strany pak s jazykovým územím srbským. S. zde vypočítává celou řadu znaků z přechodného pásu belogradsko-trnského, jako např. souhlásky č, c místo št, žd: *noč*, 1. os. sg. *pláčam*, *měcu*; orální samohlásku *u* za starobulhar. nosovku *o*: *múka*, *rúka*; jerovou hlásku *ɔ* na místě starých jeroých hlásek *ɔ* a *o*: *džska*, *sʔn*, *pěsɔk*, *lʔn* (len), *věnc*, *zánik* koncového *-ch*: *dɔ* (<*dɔch*), *pleto* (<*pletch*); postpozitivní člen *-ɔt* u maskulin: *kón'ɔt poběže*, *čověk'ɔt dojde* aj. Podle Stojkova přechodovost belogradsko-trnského pásu odpovídá původní smíšené povaze obyvatelstva a vznik tohoto přechodného pásu je třeba hledat už v období raném, předhistorickém.⁵ Ukazuje se, že složitou problematiku vzniku přechodného pásu belogradsko-trnského bude možno s úspěchem vyřešit v obsáhlé monografii s přihlédnutím nejen ke konkrétnímu jazykovému materiálu, ale také k osídlení kraje apod.⁶

Těžiště Stojkova kompédia o bulharských nářečích tvoří kapitola, v níž se pojednává o klasifikaci těchto nářečí a o jejich samohláskovém systému, mluvnické stavbě a slovní zásobě. V otázce klasifikace bulharských nářečí není dodnes jednoty. Různost kritérií v klasifikaci bulharských nářečí způsobuje, že hierarchie bulharských nářečí a nářečních skupin je podávána jednak z hlediska zvukové reflexe za pův. *ě*, za které se vyskytá v západní části bulharského jazykového území *e* (*bel*), ve východní části *i* a (*b'al*). Ovšem vedle této klasifikace bulharských nářečí je vžitá také klasifikace podle fonetických variant za starobulharskou nosovku *o*, která se realizuje v pěti reflexech: *ɔ* (*ɔka*, *zɔb*), *a* (*raka*, *zab*), *ó* (*róka*, *zób*), *ě* (*rěka*, *zěb*), *u* (*rúka*, *zúb*). Je nasnadě, že definitivní slovo v otázce klasifikace bulharských nářečí bude možno říci, až bude zmapován nově shromážděný nářeční materiál, který buď potvrdí obraz bulharských nářečí, nebo jej podstatně na základě jazykově zeměpisném změni. Celkem se rozeznávají na jazykovém území Bulharska dvě základní nářeční oblasti: východní a západní. Oblast východní má 2 části, severovýchodní, s 3 nářečními skupinami (mizijskou, kolarovgradskou a balkánskou, jež má 7 nářečních celků), a jihovýchodní, s 2 nářečními skupinami (rupskou, s 3 nářečními celky, a rhodopskou, s 5 nářečními celky). Západní oblast se dělí ve 3 nářeční části: severozápadní, s 2 nářečními celky, jihozápadní, s 6 nářečními celky, a oblast přechodnou, s 3 nářečními celky.⁷ K nářečím bulharským čítá S. jazykovou oblast makedonskou s 3 nářečními celky a bulharská nářečí v SSSR a v rumunském a jugoslávském Banátu.

Značnou pozornost věnuje S. také sociálním dialektům (profesionálním nářečím a žargonům),

⁴ Není pochyby o tom, že by se v řešení otázky přechodných nářečí na pomezí blízce příbuzných nářečí ušlo značný krok dopředu, kdyby se tato otázka zkoumala ve vzájemně objektivní spolupráci zainteresovaných stran. Stačí připomenout, kolik pozornosti se věnovalo u nás už např. lašským nářečím a jejich přechodové povaze mezi češtinou a polštinou. Je nade vše pochybnost, že lašská nářečí jsou okrajovými dialekty českého národního jazyka, do nichž pronikly některé polské jazykové inovace. Naproti tomu se u polské jazykovedě stále ozývají hlasy, že jazykové území lašské je od původu jazykovým územím polským (M. Rudnicki, St. Rospond). Vzhledem k aktuální povaze této problematiky — zajímavé je i ze synchronního hlediska sledovat, jak se přechodná nářečí vyvíjejí směrem k národ. jazyku — nelze upouštět v české dialektologii od studia přechodných nářečí lašských a zaměřovat se jenom na zkoumání nářečních jader, jak je možno slyšet u nás v poslední době.

⁵ Podobný názor vyslovil K. Nitech (srov. *Dialekty polskie Śląska*, Kraków 1939, s. 162—168), podle něhož nářečí lašská na pomezí česko-polském jsou přechodná od původu, z období předhistorického, a jsou tedy jakýmsi jazykovým hybridem.

⁶ O složitosti problematiky v oblasti přechodných nářečí srov. v Stiebrové knize *Sposoby powstawania słowiańskich gwar przejsciowych*, Kraków 1938, s. 1.

⁷ Zhruba téže klasifikace se přidržuje K. Mirčev v čl. *Istorija na bǎlgarski ezik* v kn. *Bǎlgarski ezik*, Sofija 1955, s. 464—466.

otázce poměru nářečí k národnímu jazyku bulharskému, historii bulharské dialektologie a metodám zkoumání bulharských nářečí v souvislosti se sběrem nářečního materiálu pro chystaný jazykový atlas bulharský.

Bulharská dialektologie⁸ pohlíží na sestavení jazykového atlasu nikoli jako na cíl jazykovědného bádání, ale vidí v něm právem metodologický prostředek k hlubšímu poznání bulharského národního jazyka. Proto propracovává teorii jazykového zeměpisu v tom smyslu, aby v jazykovém atlasu bulharském byly zachyceny především systémové jevy a na jejich základě dobře postižitelné nářeční difference jazykového území bulharského.⁹ Stojkov, který má značný podíl na vypracování teoretické koncepce jazykového atlasu bulharského, je si dobře vědom složitosti dnešního nářečního stavu v Bulharsku, v němž se objevují interferující nářeční, interdialektické a spisovné podoby, a proto zdůrazňuje v první řadě zachycení nářečních podob tradičních získaných jak ze spontánních projevů, tak přímo podle stanovených návodů v dotazníku.¹⁰ Sympatické je, že dotazník sestavený Stojkovem není předimenzován a že jsou v něm už apriori obsaženy takové jevy, které mají význam z hlediska geografické projekce a v jazykovém atlasu bulharském ukáží především na strukturální difference.¹¹ Podnětné jsou také instruktážní pokyny, jak postupovat při výzkumu nářečí v terénu, jak stanovit počet informátorů, zvolit tematické besedy, vybrat místa výzkumu apod.¹² Správné je také Stojkovovo pojetí v otázce chápání systémové povahy nářečí z hlediska jazykové zeměpisného. S. tu ukazuje, že i když jazykový zeměpis sleduje už veskrze geografický rozsah jednotlivých lexikalizovaných jevů, respektive typových jevů, to neznamená nikterak, že by nebylo možno mluvit o systému nářečí a že by dialekty neexistovaly jako systémové jednotky. Toto zjištění potvrzuje v plné míře i *Atlas bolgarskich govorov v SSSR*.¹³ Tento jazykový atlas se spokojuje s povšechným obrazem o vnitřním nářečním rozrůznění daného jazykového území a nevsímá si tedy úplného mluvnického popisu bulharských nářečí v SSSR, což je úkolem nářečních monografií. Atlas obsahuje celkem 109 map, z nichž je věnováno 45 fonetickým jevům (2–46), 5 akcentologickým (47–49, 70, 71), 22 morfologickým (50–69) a 28 lexikálními (72–109). Do atlasu pak nebyla pojata vůbec syntax.¹⁴ Těžiště atlasu spočívá v jevech morfologických, z nichž je dobře vidět strukturálně typologicko-analytickou povahu bulharských nářečí v SSSR. Z oblasti lexika je zachycen v atlasu poměrně malý okruh slov a výběr se týká ve skutečnosti primitivního základního slovního fondu. Fra-

⁸ Třeba tu říci, že se bulharistika velmi slibně rozvíjí i v SSSR a že se dopracovala zásluhou S. B. Bernštejna už velmi pěkných výsledků. Srov. S. B. Bernštejn, *Razyskanija v oblasti bolgarskoj istoričeskoj dialektologii*, Moskva 1948; I. K. Bunina, *Zvukovoj sostav i gramatičeskij stroj govora ol'sanskich bolgar*, sb. Stat'ji i materialy po bolgarskoj dialektologii SSSR, Moskva 1953, s. 5–123.

⁹ S cílem sestavení jazykového atlasu bulharského souvisí také metoda sběru nářečního materiálu v terénu. Z tohoto hlediska musí mít proto také jasně stanovenou a propracovanou teoretickou koncepci nářeční dotazník (program); protože není možné se stále vracet do terénu k ověřování nebo k dodatečnému zjištění nářečních jevů potřebných pro jazykový atlas. Není nezajímavé připomenout, že značný předstih tu má v slovanské dialektologii zejména sovětská dialektologie, která v úzké souvislosti s obecnou teorií dialektologické práce snaží se stanovit při sběru nářečního materiálu v terénu pevné metodologické principy. Srov. *Metodičeskije ukazanija k „Programme sobiranija svedenij dlja sostavlenija dialektologičeskogo atlasa ruskogo jazyka“*, Moskva 1957; nejnověji *Posobije — instrukcija dlja podgotovki i sostavlenija regional'nych slovarej ruskogo jazyka*, Moskva 1960.

¹⁰ V bulharském dotazníku (*Programa za sábirane na material i za bálgarski dialekten atlas*) je zachyceno z oblasti hláskosloví 49 otázek, z morfologie 54, ze syntaxe 5 a ze slovníku 102 (celkem 210 otázek).

¹¹ Zajímavé je zde srovnání bulharského dotazníku s připravovaným dotazníkem pro český jazykový atlas. Český dotazník má už dnes zhruba 4500 otázek; po redukcí se počítá přibližně s 2500 otázkami určenými pro terén.

¹² Podobný postup se volí i v české dialektologii. Před zahájením terénního výzkumu je povinen se seznámit explorátor s literaturou zkoumaného místa apod. Zatímco bulharská dialektologie vyloučila zcela ze sítě bodů např. města, tu česká dialektologie se zkoumáním mluvy měst pro český jazykový atlas počítá.

¹³ Protože o tomto atlasu vyšly už referáty od Fr. Sławského, *Atlas bolgarskich govorov v SSSR*, *Voprosy jazykoznanija* IX (1960), s. 121–125, a St. Stojkova, *Atlas na bálgarskite govori v Sávetskija sájuz*, *Bálgarski ezik* IX (1959), s. 182–188, odkazujeme na ně.

¹⁴ Možností syntaktických nářečních jevů v jazykovém atlasu se obírala brněnská syntaktická konference ve dnech 17.–21. IV. 1961.

zeologie se týká I mapa (*izbārši si rācete*) a sémantiky rovněž I mapa (význam slova *perde*).¹⁵

Moderním metodologickým požadavkům dialektologického bádání odpovídá Ivićova *Dialektologija srpskohrvatskog jezika*. Ivić chápe srbocharvátská nářečí I. jako strukturální útvary, 2. které se liší od sebe navzájem zeměpisně, 3. jsou závislé na faktorech historických a 4. nejsou odtrženy od ostatních dialektů jihoslovanských. Toto Ivićovo tetrachotomické pojetí dialektů je možno konec konců přijmout v celé slovanské dialektologii. Není pochyby o tom, že při snaze postihnout nářečí jako produkty historického vývoje daného národního jazyka a zachytit jejich strukturu v synchronně vývojovém plánu nelze se oprostít metodologicky od jazykové statistiky, a jejíž pomocí je možno určit dialekty jako relativně existující jednotky. I. se tedy vyslovuje v plné míře pro tzv. zonální dialektologické práce, v nichž je možno s úspěchem odpovídat na nejsložitější otázky týkající se popisu i vzniku nářečí. S lítostí konstatuje, že srbocharvátská dialektologie postrádá takové zonální monografie, v níž by byl zkoumán např. přechodný pás timocko-prizrenský, nebo nářečí Vojvodiny apod. Dále poukazuje na to, že dosavadní srbocharvátské nářeční monografie jsou spíše sbírkami nářečních kuriozit a že nepodávají úplný strukturální popis srbocharvátských nářečí.

Už sama skutečnost, že I. zasahuje klasifikačně nářečí srbocharvátská (štokavské, kajkavské a čakavské) do širších jihoslovanských souvislostí, naznačuje, že jeho studie o srbocharvátských nářečích má v základě ráz studie syntetické, pojaté však zcela originálně, oprostěné od starších názorů (zejména A. Beliče).¹⁶ Jádro Ivićovy práce spočívá v popisu nářečí štokavského, které se stalo základem spisovného jazyka srbocharvátského. I. tu však neuplývá v synchronním popisu štokavského nářečí, ale vymezuje jeho geografické hranice, všimá si vnitřní diferenciací celého srbocharvátského jazykového území a posléze podává listojeký nástin. Z Ivićova nástinu vyplývá, že srbocharvátské jazykové území je dodnes vnitřně bohatě diferencované a že jsou z tohoto hlediska i pochopitelné boje, k nimž došlo v I. pol. 19. stol. při tvorbě spisovného jazyka srbocharvátského, které nářečí se mělo vlastně stát jeho základem.¹⁷

Bohužel nelze se dotknout podnětné Ivićovy studie o srbocharvátských nářečích do všech detailů,¹⁸ a proto si všimneme krátce ještě přechodného nářečí timocko-prizrenského. Zdá se, že pojetí Ivićovo v otázce tohoto přechodného nářečí lépe vystihuje skutečnost než pojetí Stojkovovo — viz výše —, třebaže i tu postrádáme analýzu konkrétního materiálu z hlediska společensko-historického. I. tu stanoví jako základ přechodného nářečí timocko-prizrenského nářečí srbocharvátské (staroštokavské), které je nářečím archaickým. Bulharské inovace, a to především z oblasti morfologie, rozhodly, že se toto archaické okrajové nářečí srbocharvátské stalo nářečím přechodným.¹⁹

Ivićova monografie o srbocharvátských nářečích je monografií sui generis, je knihou ve všech směrech průkopnickou a nebude možné k ní v slovanské dialektologii nepřihlédnout. Vítaným doplňkem je, že je opatřena bohatým bibliografickým aparátem s patřičnými hodnotícími anotacemi.

Na vývoji jihoslovanské dialektologie se podílí slibně v poslední době také dialektologie makedonská. I když je v současné době veškerá pozornost makedonské jazykovědy upřena

¹⁵ Bylo by užitečné srovnat dosud vyšlé jazykové atlasy v SSSR (*Atlas russkich narodnych govorov central'nych oblastej k vostoku ot Moskvy*, Moskva 1957, (1) Karty, (2) Vstupitel'nyje stat'ji i komentarii; *Atlas bolgarskich govorov v SSSR*, Moskva 1958), v Polsku (*Mały atlas gwar polskich*, z původně 10 plánovaných svazků dosud vyšlo 5), v Rumunsku (*Atlasul lingvistic român*, vol. I, Cluj 1956), které se metodologickým zpracováním zcela liší. Všechny tyto atlasy mají vybranou síť zkoumaných míst. Síť vybraných bodů pro český jazykový atlas je založena na základě velkého množství vyhotovených map z celého českého, moravského a slezského území. Dosavadní regionální mapy, uložené v dialektologických odděleních ÚJČ, zachycují úplnou síť, k níž byl shromážděn nářeční materiál ze všech obcí na území Čech, Moravy a Slezska.

¹⁶ Srov. P. Ivić, *Aleksander Belić*, *Poradnik Językowy* 1960, s. 145—148.

¹⁷ Srov. Jul. Heidenreich, *Spisovný jazyk srbocharvátský*, sb. *Slovanské spisovné jazyky v době přítomné*, Praha 1937, s. 173—215.

¹⁸ Nejnověji pojednává Ivić o vývoji srbocharvátského vokalického systému v čl. *Osnovnyje puti razvitija serbochorvatskogo vokalizama*, *Voprosy jazykoznanija* 1958, č. 1, s. 3—20.

¹⁹ Toto pojetí je tedy ve shodě s moderním chápáním přechodných nářečí, v jejichž struktuře se vyskytují prvky obou sousedících jazyků jako prvky konstantní, stabilní. Nejdůležitější je tu pak stanovit základ přechodného nářečí, náleží-li k tomu, či onomu sousedícímu jazyku. Nejnověji o přechodných nářečích pojednává v slovanské dialektologii P. A. Rastorgujev v kn. *Govory na teritorii smolenščiny*, Moskva 1960, s. 184.

na práce z oblasti makedonské normativní mluvnice,²⁰ nezanedbává se v Makedonii bádání v oblasti makedonských nářečí. I zde se potvrzuje to, co bylo řečeno už při formování spisovné srbocharvátstiny, že ani vytvoření spisovné makedonštiny nebylo snadné. Jazykové území makedonské je totiž blízké z jedné strany jazykové oblasti bulharské — o makedonských nářečích říká Stojkov, že jsou to nářečí, která mají s ostatní bulharštinou společnou jak mluvnickou stavbu, tak i základní slovní fond —, z druhé strany pak jazykové oblasti srbocharvátské — podle Iviće severomakedonský okrajový pás souvisí s přechodným nářečím timocko-prizrenským a jazykově náleží k němu i Skopje, kulturní, politické a společenské středisko Makedonie. Konstituování spisovné makedonštiny je sice možno hledat už v době K. P. Misirkova, který položil základ k spisovné makedonštině v nářečí západomakedonském, ale k jejímu dovršení dochází teprve v poslední době, v době po skončení 2. světové války.²¹ Proti pojetí Misirkovově vystupuje v posledním čase B. Koneski, který ukazuje, že se v spisovné makedonštině objevují ve skutečnosti znaky všech makedonských nářečí a že tak dochází k přirozenému jazykovému vývoji, kdy se sblíží navzájem nářečí makedonská se spisovným jazykem. Spisovná makedonština je jazyk novodobý, který nemá psanou tradici. Je pochopitelné, že za této složité situace připadá tu závažný úkol makedonské dialektologii, aby pomohla i v řešení otázek širšího dosahu, stabilizace a kodifikace spisovné makedonštiny.

Makedonská dialektologie se zaměřuje v první řadě na zkoumání větších nářečních oblastí (B. Vidoeski, M. Koneska, I. Filiposki), ale nezanedbává ani studium mluvy městské (R. Ugrinova, P. Michajlov: Tak např. monografie Vidoeskeho, *Porečkiot govor*, zkoumá nářeční oblast západomakedonskou, zvanou „Poříčí“ (Poreče). V úvodní části stanoví V. jazykové hranice a podává hlavní nářeční znaky zkoumané oblasti. V plánu hláskoslovném a tvaroslovném popisuje jednotlivé systérové hlásky a konfrontuje je s hláskami výchozího stavu, jímž je Vidoeskemu v některých jevech staroslověnština. Stojí tu za povšimnutí, že tento srovnávací postup je problematický, a to proto, že staroslověnština je jazyk psaný a že ji nelze přijmout zcela bez výhrad jako výchozí stadium při studiu makedonských nářečí. Tohoto úskalí je si V. sám dobře vědom a místy si raději vypomáhá konfrontací dnešních západomakedonských hlásek s hláskami praslovanskými, jak je vidět např. u skupin *tert, turt* × *trət, trət tət, tət* × *trət, trət* apod. V oddílu věnovaném morfologii snaží se pak postihnout celý morfologický systém. V téměř duchu jsou koncipovány ostatní práce, M. Koneské, *Marioskiot govor*, a I. Filiposkeho, *Negotinskiot govor*. Vítané jsou poslední dva příspěvky z oblasti studia městské mluvy v Makedonii, studie R. Ugrinové, *Govorite vo skopsko*, a P. Michajlova, *Gradskiot debarski govor*. Z těchto prací je třeba zvlášť vyzvednout práci Ugrinové, i když není zcela prosta nedostatků. Rádi bychom totiž zde viděli přesnější vymezení koexistující jevy v mluvě Skopje, ať už jevy hláskoslovné, nebo morfologické, jakož i přesnější vymezení jednoduchých přéterit. Z formulací Ugrinové není vždy jasné, vyskytují-li se aorist a imperfektum v mluvě Skopje jako živé slovesné kategorie, či jde-li tu už o jevy funkčně zatížené, jichž se užívá jednak jako stylistických prostředků, jednak jako výrazových prostředků v jistých syntaktických konstrukcích. Ve všech makedonských nářečních monografiích postrádáme oddíl o tvoření slov a o syntaxi.

Je chválné, že se makedonská dialektologie — bez jakékoli své vlastní tradice — neleká žádných překážek a že předkládá slovanskému světu první nářeční práce — ve skutečnosti jde o studentské diplomové práce —, i když tu jde veskrze o práce spokojující se s diferenčním zachycením hlavních systémových znaků fonetických a morfologických.

Ukazuje se, že systematický výzkum slovanských nářečí v jednotlivých slovanských zemích přináší první plodné výsledky a že sledování specifických národních rysů v rámci slovanské jednoty poskytuje spolehlivý základ i široce pojatým historickosrovnávacím studiím z oblasti slovanské komparistiky, které jsou vítané i pro chystaný slovanský jazykový atlas.

Josef Skulina

²⁰ Pozoruhodná je z oblasti spisovné makedonštiny práce, jejímž autorem je B. Koneski, *Gramatika na makedonskiot literaturnen jazik* I, II, Skopje 1957, 1954.

²¹ Situaci do jisté míry podobnou můžeme sledovat v 1. pol. 19. stol. u Kašubů, kdy se pokoušel kašubský vlastenec Fl. Cenowa povýšit kašubštinu na spisovný jazyk. Jeho pokus se však nezdařil, třebaže se setkáváme i ještě dnes u Kašubů s literárními díly psanými kašubštinou (srov. např. u T. Piętówa (Leona Roppela), Jana Staszková (Jana Piepki), Fr. Sędzickiego aj.). Kašubské literatuře se nedaří proto, že se Kašubové nepovažují za samostatný národ, nýbrž národnostně se hlásí k Polákům.